

Міністерство освіти і науки України

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Кафедра зоології

Магістерська робота на тему:

**СТРУКТУРА ПОПУЛЯЦІЙ І ЕКОЛОГІЯ
ВОВКІВ (*CANIS LUPUS* L., 1758) У
ПОЛІСЬКОМУ ПРИРОДНОМУ ЗАПОВІДНИКУ**

Виконала:

студентка 6 курсу

напряму підготовки 8.04010102

Біологія*

Приходько Анна Юріївна

Науковий керівник:

д. б. н., проф. Стадниченко А. П

Житомир - 2013

ЗМІСТ

	Стор.
Вступ	3
Розділ I. Огляд літератури	7
Розділ II. Методика досліджень	10
Розділ III. Характеристика місць досліджень	13
Розділ IV. Результати досліджень та їх обговорення	20
4.1. Загальні відомості про вовків	20
4.1.1. Зовнішній вигляд вовка	20
4.1.2. Спосіб життя вовка	24
4.2. Просторова структура популяції вовка	31
4.2.1. Розподіл особин по території	31
4.2.2. Біотопна вибірковість маршрутів вовка	32
4.2.3. Добові переходи. Використання територій різного режиму природокористування	33
4.3. Особливості соціальної структури популяцій	36
4.3.1. Демографічні характеристики зграй	36
4.3.2. Взаємовідносини між зграями	39
4.3.3. Розподіл молодих вовків	41
4.3.4. Живлення та мисливська поведінка вовка	43
4.3.5. Взаємини з іншими видами хижих ссавців	45
4.3.6. Проблема вовчо-собачих гібридів	48
4.4. Існування вовка поруч з людиною	50
Розділ V. Використання матеріалів магістерської роботи при викладанні біології у вищих навчальних закладах	52
Розділ VI. Охорона праці в галузі	59
Висновки	63
Список використаних джерел	65

ВИСНОВКИ

У роботі висвітлено особливостей існування вовків у Поліському природному заповіднику. На основі отриманих даних про спосіб життя, просторову і соціальну структуру популяції, особливості існування хижаків у безпосередній близькості до людини ми можемо зробити наступні висновки:

1. Вовки – хижі ссавці, яким притаманний зграйний спосіб життя. Основу вовчої зграї звичайно складають батьки з виводком цьогорічних молодих вовків, до якого можуть приєднуватися минулорічні «прибулі» тварини та холості самці. Встановлено, що кількість членів зграї є типовою для виду загалом і становить від 3-х до 12 особин, в середньому 5 особин.

2. Дослідження екскрементів вовків дали можливість встановити, що основу харчування вовків складають копитні тварини: лосі, косулі, дикі свині, тощо. Поряд з крупними тваринами в харчуванні вовків велику роль відіграють дрібні: зайці, мишоподібні гризуни.

3. Наші спостереження показали наступне: з 2-4 днів, які альфа-пара витрачає на обхід території, найбільше часу вона проводить в центрі територіальної ділянки та зокрема, на мисливській ділянці (особливо в осінньо-зимовий період).

4. Схема маршрутної сітки обумовлена переміщеннями з метою охорони території, полювання тощо. На маршруті хижака, методом стеження за слідами, ми фіксували факти полювання, залягання на денний відпочинок, відвідування населених пунктів.

5. Характер розташування маркувальних пунктів безпосередньо відповідає структурі сигнального біологічного поля, яке є складовою механізму формування просторової структури території. Основні елементи біологічного сигнального поля: сечові та екскрементні мітки, лігва. Серед них, за нашими даними, найбільш поширеними виявились сечові мітки (близько 45 % від загальної кількості).

6. Розташування вовчих лігов на території Поліського природного заповідника має потаємний характер. Вони часто влаштовані на болотах, біля захищених лісових ділянок.

7. Встановлено, що межею між зграєю, що мешкає на території Поліського природного заповідника та сусідньою, що займає переважно прилеглу територію, виступає річка.

8. Зміни середовища існування вовка, спричинені діяльністю людини, зумовлюють зміни поведінкових реакцій тварини, за для пристосування до нових умов існування. Виникають нові, сучасні форми пристосування і хижак з часом все активніше починає включати у склад своїх територіальних ділянок антропогенно трансформовані ландшафти. Так на території Поліського природного заповідника вовки використовують лісові дороги для більш легких переміщень.

Резюме

Приходько А. Ю. *Структура популяцій і екологія вовків (Canis lupus L., 1758) у Поліському природному заповіднику*

Магістерська робота

Магістерська робота присвячена дослідженню особливостей існування вовків у Поліському природному заповіднику. У роботі наведені дані про спосіб життя, просторову і соціальну структуру популяції, особливості існування хижаків у безпосередній близькості до людини. Встановлено, що кількість членів зграї є типовою для виду загалом і становить від 3-х до 12 особин, в середньому 5 особин; маршрути сезонних переміщень вовків залежать від характеру ландшафту регіону, сезонних переміщень видів-жертв. Кормова спеціалізація вовка обумовлена видовим складом здобичі та її чисельністю, режимом природокористування території, традиціями певного угруповання, статеві-віковим складом зграї, рівнем тяжіння до використання ресурсів антропогенного походження.

Ключові слова: вовк, структура популяції, просторова структура, соціальна структура.

Резюме

Приходько А. Ю. *Структура популяций и экология волков (Canis lupus L., 1758) в Полесском природном заповеднике*

Магистерская работа

Магистерская работа посвящена исследованию особенностей существования волков в Полесском природном заповеднике. В работе представлены данные о способе жизни, пространственной и социальной структуре популяций, особенностях существования хищников в непосредственной близости с человеком. Установлено, что количество членов стаи является типичным для вида в общем, и составляет от 3-х до 12 особей, в среднем 5 особей; маршруты сезонных перемещений волков зависят от характера ландшафта региона, сезонных перемещений видов-жертв. Пищевая специализация волка обусловлена видовым составом добычи и ее численности, режимом природопользования территории, традициями определенного угруппирования, полово-возрастным составом стаи, уровнем тяготения к использованию ресурсов антропогенного происхождения.

Ключевые слова: волк, структура популяции, пространственная структура, социальная структура.